

Výzkumný záměr pro doktorské studium

Autor: Zdeněk Rous (52218)

Datum vypracování: 14. 6. 2011

Předběžný název: Městská marginalita v ČR (Brně) jako funkce sociální a politické historie.

Proč lze téma považovat za zajímavé?

Umožní přispět ke kolektivní práci konstrukce teorie marginality prostřednictvím rozšíření poznání vývoje marginality v postkomunistické zemi a prostřednictvím mezinárodní komparace. Má okamžitou relevanci pro oblast veřejné politiky.

Výzkumná otázka: Jak se každý z šesti specifických prvků pokročilé marginality specifikuje v České republice (Brně) jako funkce sociální a politické historie? Jak se tato konkrétní specifikace jednotlivých prvků pokročilé marginality odlišuje/podobá v rámci mezinárodního porovnání?

Teoretické paradigma: makrokřídlo durkheimovské tradice (Bourdieu, Wacquant) a konfliktualismus (Weber, neomarxismus, Collins). " ... paradigmata nejsou pravdivá či nepravdivá; jako způsoby dívání se jsou pouze více či méně užitečná." (Babbie, 2010: 34).

Teoretický kontext:

Pokročilá marginalita charakterizuje nový režim chudoby a městské marginality vynořující se v post-fordistické, post-keynesyánské éře v rozvinutých společnostech. Lze ji charakterizovat následujícími prvky, které ji odlišují od marginality fordistického období.

- 1) Námezdní práce sama se stala zdrojem sociální nejistoty, nestability a prekérnosti – prekérní práce jako součást problému.
- 2) Funkční odpojení marginality od makroekonomických trendů - expanzivní fáze ekonomiky na ní mají jen nízký pozitivní efekt.
- 3) Teritoriálně fixovaná a stigmatizace - má tendenci se koncentrovat v ohraničených teritoriích vnímaných *outsidery* i *insidery* jako "místa zla". Dochází k produkci a cirkulaci negativní kolektivní reprezentace.
- 4) Rozklad „místa“ (humanizované a kulturně známé lokality s níž se lze identifikovat a cítit se v ní doma) a jeho nahrazení prostorem, ve kterém se odehrává soutěžení a zápas o přežití.
- 5) Ztráta *zázemí*, kam se lidé mohli uchýlit a kde mohli přečkat období ekonomických recesí (např. sousedství, komunální ghetto či vesnice).

6) Třídní rozklad na dně sociální struktury a symbolické odloučení “prekariátu”.

V dlouhodobé perspektivě mohou být vlastnosti pokročilé marginality chápány jako produkt čtyř logik (strukturních dynamik), které společně tvarují tyto vlastnosti městské chudoby a které lze souhrnně nazvat jako polarizaci zdola (sociální struktury). Jedná se o dynamiku makrosociální, znamenající dualizaci zaměstnanecké struktury a růst nerovnosti; dynamiku ekonomickou znamenající desocializaci a fragmentaci námezdní práce; dynamiku politickou znamenající ústup a disartikulaci sociálního státu; dynamiku prostorovou znamenající koncentraci obyvatel v deprivovaných lokalitách a jejich hanobení na základě teritoriálního stigmatu. (blíže:

http://is.muni.cz/th/52218/fss_m_a3/?lang=en;id=207294)

Předpokládané využívané koncepty:

- Pokročilá marginalita, sociální polarizace zdola (Wacquant)
- Režim akumulace kapitálu, mód regulace (neomarxismus), mód regulace pracovního trhu (Peck)
- Bourdieu: habitus, kapitál (kulturní, ekonomický, sociální, symbolický), objektivní systém pozic a subjektivní sada dispozic, symbolické násilí
- Stigma (Goffman) a teritoriální stigma (Wacquant)
- Sociální uzavírání (Weber)
- Sociální třída (možné stratifikační schemata v postindustriální společnosti viz Keller (2010) či Standing (2009)), optická komunita (Zerubavel)

Zdroje dat:

Osobně sesbíraná data prostřednictvím etnografie a rozhovorů. Studie věnující se problematice marginality v ČR přímo či okrajově. Kvantitativní data z oficiálních statistik a kvantitativních výzkumů.

Data pro mezinárodní komparaci – monografie věnující se této problematice v jiných geografických kontextech – např. Wacquant (USA, Francie), Perlman (Brazílie), Damer (Skotsko). Za účelem identifikace vhodných zdrojů dat budou konzultováni odborníci.

Metodologický postup:

„*There is no methodological fix*“ (Collins, 2010: 5). Při snaze budovat teorii marginality je důležité být metodologicky flexibilní. Spolu s Wacquantem však lze zdůraznit nutnost jak strukturní analýzy, tak i etnografického pozorování. Je tedy nutné analyzovat kvantitativní data (z oficiálních statistik apod.), stejně jako kvalitativní data ze zúčastněného pozorování (v marginalizované lokalitě), hloubkových rozhovorů (obyvatelé marginalizovaných lokalit, zástupci samosprávy a organizací působících v marginalizovaných lokalitách) či dokumentů (samosprávy a organizací působících v marginalizovaných lokalitách). Za účelem kvalitní etnografie zvažují nastěhování se do marginalizované lokality a žít v ní. Přesnější metodologický postup se bude vyjasňovat v průběhu realizace projektu a za asistence odborníků. Kvalitativní data budou zpracována za využití programu atlas.ti. Zjištění ohledně marginality v ČR budou porovnávána se zjištěními z jiných zemí.

K postupu a metodologii (Bourdieu, Wacquant):

- soustředění se na dva stavy sociálního – objektivní a subjektivní struktury
- odlišení folk konceptů od analytických konceptů
- radikální historizace – přeměnit stav a osud sousedství v *časovou sekvenci historických transformací* jichž jsou materiálním vyjádřením
- Za účelem komparace: rozlišit mezi *pozicí* v hierarchizované struktuře míst, měřené dvojitým metrem materiální a symbolické hodnoty (materiální deprivace a stigmatizace sousedství), a *funkcí*, kterou plní pro širší metropolitní systém (zdroj levné pracovní síly, skladiště pro přebytečnou populaci, prostorové kontajnery pro ostrakizaci nežádoucích kategorií a jednání); specifikovat *stupeň a formu státní penetrace v sousedstvích relegace* stejně jako měnící se vztahy, které obyvatelé udržují s různými veřejnými agenturami a jejich zástupci
- pozor na symbolickou moc, která působí na všechny (i na sociálního analytika)

Nejdůležitější publikace:

Bourgeois, P., and Jeff Schonberg. 2009. Righteous dopefiend. University of California Press.

Keller, Jan. 2010. Tři sociální světy. Sociální struktura postindutriální společnosti. Praha: Sociologické nakladatelství.

Standing, Guy. 2009. Work after Globalization. Edward Elgar.

Wacquant, Loïc. 2008. Urban Outcasts: A Comparative Sociology of Advanced Marginality. Cambridge: Polity.

Wacquant, Loïc. 2009. Punishing the Poor. Duke University Press.

Anotace magisterské diplomové práce:

Práce je přehledovou statí teorií zabývajících se problematikou marginality ve městech. Nejdříve stručně v historické posloupnosti představuje teorie vycházející ze studia amerického černošského ghetta, poté představuje práci Loica Wacquant, který, na základě komparativní sociologie amerického ghetta a francouzských banlieue konstruuje ideální typ pokročilé marginality. Marginalita postfordistického období je dle něj poháněna procesem sociální polarizace zdola, v němž kromě politicko-ekonomických sil hraje významnou roli síla teritoriální stigmatizace. Práce rovněž představuje studie soustředící se na mikroúroveň kognice a jednání, která jsou vnímány v kontextu strukturních sil – kognitivně sociologickou studii marginalizovaných mladých Afroameričanů a dvě etnografie věnující se ekonomice a kultuře pouličních dealerů drog a sociálnímu utrpení na heroinu závislých bezdomovců.